

עירובין לו

משה שווערד

1. רש"י מסכת עירובין דף לו עמוד א

הואיל ויש לה עיקר מן התורה - דיש טומאה מן התורה, ויש להחמיר בספק טבילתה, להכי אחמור רבנן אף בספק טבילת טומאה דרבנן, דלא לייתי לזלזולי בספק טבילת טומאה דאורייתא.

שבת נמי דאורייתא היא - אתחומין פריך, למימר דתחומין דאורייתא, וכו' עקיבא במסכת סוטה (ל, ב).

ומשני קסבר ר' יוסי תחומין דרבנן - ומשום דלא ליתו לזלזולי בשאר ספיקות דמלאכת שבת ליכא למיגזר, דלא דמו מלאכות לתחומין, אבל טומאות דמו להדדי.

2. חידושי הרישב"א מסכת עירובין דף לו עמוד א

שבת נמי יש לה עיקר דאורייתא. פרש"י ז"ל כרבי עקיבא דאמר תחומין דאורייתא, וק"ל מנא ליה דרבי יוסי כרבי עקיבא ס"ל ודלא כרבנן, וי"ל דס"ד דכיון דאוקימנא לרבי מאיר כרבי עקיבא ה"ה נמי לרבי יוסי דאי בתחומין פליגי ליפלגו בעלמא, ופרקינן דודאי רבי יוסי תחומין דרבנן ס"ל, ויש ללמוד מכאן דמ"ד תחומין דרבנן אין להם שום עיקר מן התורה ואפילו ביותר משנים עשר מיל [שלא] כדברי הירושלמי דאי יש להם עיקר מן התורה הדרא קושיין דרבי יוסי אדרבי יוסי, אבל הראב"ד ז"ל תירץ דלא דמי שבת לטומאה דהני טומאות דקא חשיב הכא דהיינו האוכל אוכל ראשון והשותה משקין טמאין והבא ראשו ורובו במים שאובין משום טומאה דאורייתא גזרו עליהם כדאיתא בפ"ק דשבת (י"ד א') דדילמא אכיל אוכלין טמאין ושדי משקין דתרומה לתוך פיו, וכן בכולם, ולפיכך עשאם רבי יוסי כשל תורה ממש, אבל תחומי אלפים אמה לא גזרו בהם משום לתא דתחומין די"ב מיל דהא רחוקים הם זה מזה אלא דרבנן אסמכינהו לגמרי אתחומי ערי הלויים ואסמכינהו אנגזירה שוה כדאיתא לקמן בפרק מי שהוציאווהו (נ"א א'), והלכך גזירה דרבנן גרידא חשיבא ולקולא, ולי נראה דכי פרכינן שבת נמי יש לה עיקר מן התורה [היינו] בתחומי שנים עשר מיל, ופרקינן דקסבר רבי יוסי תחומין דרבנן לגמרי ואפילו של שנים עשר מיל.

3. שערים מצויינים בהלכה

דף לו. קסבר ר' יוסי תחומין דרבנן. משמע דקי"ל תחומין דאורייתא, ורק ר"י סובר דהוא דרבנן. ודקדק בתשו' נודע ביהודה (מהד"ק אהע"ז סי' ב) מהא דאמרין לעיל (לה:): קסבר ר' מאיר תחומין דאורייתא, ומשמע דקי"ל דתחומין דרבנן, אלא דלעיל ניחא, דברוב מקומות בש"ס, ורוב התנאים סוברים דתחומין דרבנן, אבל הכא קשיא. ופירש דהא דקסבר ר"י תחומין דרבנן, היינו כל עניני תחומין, אפי' י"ב מיל. והנה הרמב"ם (שבת ריש פי"ב) ס"ל די"ב מיל הוא מה"ת. אבל שיטת הרא"ש (סי' ד) דגם זה הוא מדרבנן. וכן משמע מדברי התוס' לעיל (לה. ד"ה נתגלגל). ועי' בב"י (או"ח סי' שצז, וסי' תד) שהאריך במחלוקת הפוסקים בענין זה. ומדבריו בשו"ע (סי' תד ס"א) משמע שדעתו נוטה שהוא מה"ת. אבל בביאור הגר"א (שם סק"ז) משמע דס"ל כדעת הפוסקים שהוא מדרבנן. וכן משמע

4. שערים מצויינים בהלכה

העמד טמא על חזקתו. פרש"י אבל מתניתין לענין עירוב איכא חזקה לקולא ולחומרא, העמד אדם על תחום ביתו ואימור לא עירב, העמד תרומה על חזקתו ועירב, וכדרבנן אזלינן לקולא. והמהר"ל בגו"א כתב, דאין צריך לזה, דחזקת ביתו אינו חזקה שאינה בגוף האדם, כמו טומאה וטהרה, אלא יש לפרש בפשיטות, דהעמד התרומה על חזקתה לבדה, וממילא הוי עירוב. אבל עי' בתוס' לעיל (לה: ד"ה א"ד ירמיה) שכתבו, דאיכא נמי חזקה לחומרא, דהעמד אדם על חזקת תחום ביתו. וכ"כ הרשב"א כאן (ד"ה אבל תרומה), וכדברי רש"י.

5. חידושי הרישב"א מסכת עירובין דף לו עמוד א

ופרקין דמתני' במקוה שלא נמדד, פרש"י ז"ל שלא נמדדה מתחלה ולא עמדה בחזקת כשרות, ולי נראה פירושו במקוה שלא נמדד מזמן מרובה דחסר ואתאי כדאמרינן בפרק קמא דנדה (ב' ב').

6. שערים מצויינים בהלכה

במקוה שלא נמדד. פרש"י שלא נמדדה מתחלתה, ולא עמדה בחזקת כשרות. וקשה לי דא"כ פשיטא, דהרי זה כמו שוחט שלא בדק בסימנין, דמוקמינן לבהמה אחזקתיה, והוי כנבלה, כדאיתא בגמ' חולין (ט). שוב ראיתי בריטב"א שפירש, שלא נמדד מזמן מרובה, וכיון דחסר ואתאי אבדה חזקתה קמייטא כדאמרינן בגמ' נדה (ב:). ואפשר דשיטת רש"י דלא דמי לשוחט, דהתם יש טורח בשחיטתה וצריכה להשחט ע"י מומחה וגם צריך שלא יתעלף, ולפעמים אע"ג שהוא מומחה, מ"מ אפשר שהוא עיף ולא שחט כהוגן. משא"כ במילוי המקוה כל אדם יכול לעשותה שא"צ להיות מומחה, וגם מלאכה קלה היא, לא אמרינן דלא עשה כהוגן.

7. תוספות מסכת עירובין דף לו עמוד א

ספק נדמעו - נראה כפ"ה בלשון שני נדמעו טבל בחולין ולא כסתם דימוע שבהש"ס אבל לשון ראשון שפירש נדמעו תרומה בחולין ואתאי כסומכוס אין נראה דהא קתני בברייתא דמערבין בתרומה ודוחק לומר דמיירי בתרומה לכהן.

שם בגמ', תניא כיצד אמר ר' יוסי ספק עירוב
 כשר עירוב בתרומה ספק מצעו"י
 נטמאה כו' אבל עירוב בתרומה ספק טהורה
 ספק טמאה כו' אין זה ספק עירוב כשר, פי'
 משום דליכא צה חזקה כשרות (עי' תוד"ה אבל),
 ומצואר דכל הענין דספק עירוב כשר הוא משום
 חזקה כשרות, ומכאן השיגו החוס' שבת ל"ד
 (ד"ה שניהם) על ש"י רש"י שם דאם הניח
 עירובי תחומין צביה"ש הו' עירוב צדיעבד (משום
 ספיקא) והרי התם ליכא חזקה, ופירשו בשם
 ר"ח ור"ת דההיא דשבת שם דמצואר דחיל
 העירוב צביה"ש בעירובי חזרות מיירי דקילי
 ומכשירינן ספק עירוב אף בלא חזקה, אבל עירובי
 תחומין דחמירי לא מכשירי' אלא בדאיכא חזקה,
 והטעם דעירובי תחומין חמירי הוא כמו שפי'
 החוס' שם לעיל (ד"ה לא) משום דאית לו עיקר
 מה"ת, או כמו שפי' הריטב"א לקמן ע"ו
 דעירובי תחומין מיקני ביתא הוא, אבל עירובי
 חזרות עירוב רשותא בעלמא הוא.

והנה צשו"ע סי' שצ"ד סעי' א' (גבי עירובי
 חזרות) כתב חו"ל: "ספק עירוב כגון
 ספק אם הי' ציה"ש אם לאו מותר והוא שהי'
 לו חזקה כשרות כגון שהניחו שם ואירע צו
 ספק, אבל אם לא הי' לו חזקה כשרות כגון
 ספק אם הונח או לא, לא" עכ"ל. מצואר דאפי'
 בעירובי חזרות ק"ל להשו"ע דלא אמרי' ספק
 עירוב כשר אלא רק היכי שיש לו חזקה כשרות,
 וכבר הקשה ע"ו צמג"א שם ס"ק א' דהא
 בעירובי חזרות לכו"ע מערבין אפי' צביה"ש
 כמצואר שבת שם הרי ע"כ דלא צעי חזקה, וכ'
 דאפשר דספק הונח גרע טפי, וצ"ב צ"ת מאיר"
 ראיתי שחמה על המג"א וכתב דאין פירוש
 לדבריו דאטו אם הניח העירוב ציה"ש לאו ספק
 הניח הוא שהרי משעה ראשונה הספק אם קנה
 או לא [וכמצואר בחוס' שבת ל"ד דהיכי שהניח
 ציה"ש אין לו חזקה כלל], וכ' דיש לדחוק בזה
 עפ"י פירוש ה"תורת חיים" לעיל ל"ה ע"ב

והנה דעת הרמב"ם ז"ל מצואר שם בפ"ו מהל'
 עירובין הל"ג דאפי' בעירובי תחומין אם
 הניח העירוב ציה"ש חיל העירוב וכדעת רש"י
 ז"ל שבת שם, הרי דמהני ספק עירוב אף בלא
 חזקה, וא"כ אמאי צספק תרומה טהורה אין
 זה ספק עירוב כשר, כבר ביאר המ"מ שם
 דהר"מ עלמו נשמר מזה שפי' שם בהל"א הטעם
 דלא הו' עירוב משום דבעי' סעודה הראוי'
 מצעו"י והיינו דאין החסרון משום דבעי' חזקה
 אלא משום דלא הו' סעודה ראוי' מצעו"י ואף
 שאינה ראוי' רק מחמת ספק מ"מ לגבי אכילה
 חזר הספק כודאי, ורק אם בשעת הנחת העירוב
 היתה התרומה טהורה ואח"כ נולד הספק אימת
 נטמאה בזה תלינן לקולא עיי"ש. וע"ע צ"ג האון
 יעקב" צסוגיין שמציא סמך לדי' הר"מ ז"ל דלא
 בעי' חזקה.

ובדורי האחרונים ז"ל ה"ה השע"מ והגרע"א
 ז"ל בדו"ח מערכה ד' הובא צס' "עבודת
 עבודה" שם שער ה' סי' כ' (במספת ביאור
 שם אות ל"ה) וכן בעל אבן העזר הובא בדו"ח
 שם כתבו בענין אחר ביישוב ד' הרמב"ם ז"ל
 והוא דנהי דלר' יוסי דמכשיר ספק עירוב הוא
 באמת מטעם חזקה היינו משום דלשיטתהי' אזיל
 דס"ל גבי ספק טבל אזלי' לחומרא אף בטומאה
 דרבנן דאמרי' העמד טמא על חזקתו, אבל
 הרמב"ם ז"ל הרי פסק כר"מ (עי' פ"י מהל'
 מקואות ה"ו) דבספק טבל ספיקו טהור בטומאה
 דרבנן נמצא דאזלי' לקולא דרבנן גם נגד החזקה
 ולכן פסק הר"מ ז"ל שפיר בכל ספק עירוב
 כשר ואפי' בלא חזקה, (ועיי"ש בשע"מ דלפ"ו
 דכל הענין דספק עירוב כשר הוא לא מטעם
 חזקה אלא משום דאזלי' דרבנן לקולא, י"ל
 שאם ירצה יוכל לחזור לתחום ביתו ועיי"ש מה
 שהעיר בזה, ואולם הגרע"א ז"ל בדו"ח שם
 נקט דשוב אין יכול לחזור לתחום ביתו כיון
 שכבר עקר דעתו ממקום שציתתו).

9. שערים מצויינים בהלכה

ואמר הרי זה תרומת מעשר לכשתחשך, דבריו קיימין. משמע דמותר למכור ולקנות בערב שבת על מנת שיחול הקנין בשבת. ובתשו' הגרע"א (סי' קנט) מסופק בזה. וכבר הארכנו בשמ"ב (ח"ב סי' פ ס"ק

10. שערים מצויינים בהלכה

דף לו: משנה מתנה אדם על עירובו, אם באו נכרים ממזרח עירובי למערב כו', אם בא חכם למזרח כו'. זה פשוט, דלא מיירי בחשש סכנת נפשות, דבזה אין צריך עירוב, דסכ"ג דוחה שבת, אלא החשש שהם יצערו אותו בעניני ממונות [עי' ברש"י ד"ה פרהגבנין], ואין כאן מצוה אלא שעת הדחק, ואפ"ה מותר לערב. וכן משמע ברמ"א (או"ח סי' תטו) דמיירי מפני היראה כשרוצה לברוח מן האנסים והלסטים. והא דתנן לקמן (פב.) אין מערבין אלא לדבר מצוה, כגון לילך לבית האבל ולבית המשתה, אינו בא למעט שעת הדחק, ואפשר לומר דשעת הדחק עדיף יותר מדבר מצוה,

11. רש"י מסכת עירובין דף לו עמוד ב

ר' יהודה אומר - אם באו לכאן ולכאן, ואחד מהן רבו - ילך אצל רבו ולא אצל חכם, דקים לן בגווייה דבשעת קניית עירוב דעתיה למקני ליה ההוא עירוב דלצד רבו, ומיהו, איהו הוא דלא ידע לאיזה מן הצדדין יבא, והשתא דידע להתם ליזיל

12. רש"י מסכת עירובין דף לו עמוד ב

רש"י במשנה ד"ה רי"א. ומיהו כו' דל"י לאיזה מה"צ יבא כו' משמע דזה ידע שרבו א' מהם. וקשה כיון דידע ואפ"ה אמר למקום שארצה א"כ חזינן לדעתיה דלא ניחא ליה כ"כ ברבו. ומדוע לא פי' שלא ידע כלל שרבו א' מהם:

13. תוספות מסכת עירובין דף לו עמוד ב

ואם היו שניהן רבותיו - אצטריך לאשמועינן אפילו אחד רבו מובהק.

14. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף לו עמוד ב

אמר רב (א) ליתא למתניתין מקמי או וכו'. כבר פירשתי במסכת גיטין ובמקומות אחרים דיני ברירה והארכת בה הרבה בס"ד, וכללא דנקטינן מינה שאין דין ברירה אלא בדבר שהוא תלוי וראוי לחול ולהתברר על אחד משני דברים או על זה או על זה ועומד להתברר בסוף אבל עכשיו לא נתברר, ולכשינתברר יש לנו צורך לדון אותו בירור למפרע כאילו נתברר מעכשיו, וכדאמרין התם דכולה שמעתין גבי עירוב שמתברר מקום העירוב למחר וצריך לדון בו למפרע כאלו נתברר היום בבין השמשות, אבל כל שאין צריך להתברר למפרע אין כאן דין ברירה, גם כל שאין ספיקו מתברר בסוף באחד משני דברים אלא שהוא מוטל על דבר אחד לבדו אלא שהוא ספק אם יהיה לו או לא יהיה אין כאן ברירה.

במושגה מתנה אדם על עירובו ואומר כו' אס צא חכם מן המזרח עירובי למזרח וכו' פי' הגרע"א ז"ל צדו"ח משום דמדרבנן יש צרייה אצל אילו הי' דאורייתא לא הי' מהני תנאי, והטעם הציא מהר"ן פ' כל הגט בשם הרמב"ן דאינו דומה לכל תנאי שאדם מתנה ולא אמרי' צי' "אין צרייה" דהתם מתנה על דבר א' כגון אס ימות יהא גט ואס לא ימות לא יהיו גט, וה"ה אילו התנה אס יבוא החכם יהא עירוב ואס לאו לא יהא עירוב לא הי' תלוי בצרייה, אצל המתנה על שני דברים כגון כחוב גט לאיזו שתנא צפחה תחילה וכן הכא במתני' אס יבוא למזרח עירובי למזרח ואס יבוא למערב עירובי למערב זה תלוי בצרייה.

ותבא צוה טובא הגרע"א ז"ל דאמאי מיקרי הכא מתנה על שני דברים דהתינה אס הי' עירוב א' קונה לו או למזרח או למערב, אצל מכיון שהניח צ' עירובין וכל א' הוא עירוב צפ"ע ואין העירוב של מזרח פועל כלל למערב וכן בהיפוך, ולגבי כל א' הי' מתנה לדבר אחד דהא כשמניח צמזרח ואומר אס יבוא מן המזרח יהא עירובי זה עירוב ואס לאו יהא עירובי בטל מהני וכן איפכא, וא"כ כיון שכל א' צפ"ע מהני תנאי למה יגרע כאן שמתני צ' עירובין ומתנה הרי הי' כמתנה על כ' א' צפ"ע, והניח צפ"ע ג' וכ"ה צמזרח"ק, ועי' צוה צס' "חזות קשות".

הניח צפ"ע ולהאמור ניחא" עכ"ל. וכוונתו אפשר דנהי דכשמתנה רק על זד א' ואומר אס יבוא חכם מן המזרח עירובי למזרח ואס לאו עירובי בטל דמהני ולא תליא בצרייה (אף דאס אין קונה עירובו למזרח הרי קונה שביחתו צביתו מ"מ לא מיקרי צ' נדדים משום דמה שקנה שביחה צביתו לא חשיב קנין אלא זה מילי דממילא אחי) אעפ"כ כשמתנה על צ' נדדים ואומר אס יבוא מן המזרח עירובי למזרח ואס יבוא מן המערב עירובי למערב אף שכל עירוב הוא צפ"ע מ"מ עיקרו הוא שביחתו ר"ל העיקר תליא היכן יקנה השביחה אס למזרח אס למערב והפח שהניח אינו אלא הכשר כדי לקנות שביחה וכיון דהעיקר תליא היכן יהי' השביחה ולגבי ספק השביחה יש כאן צ' נדדים העתידים להתצטרף אס למזרח או למערב ושייך שפיר לצרייה ודו"ק.

ובחזו"א לדמאי סי' ט"ז ס"ק ד' ראיתי שכ' וז"ל: "הא דאמרי' אס צא חכם למזרח עירובי למזרח כו' ואע"ג דכל עירוב (צפ"ע) לא התנה עליו אלא קיומו וציטולו (פי' ואין לכאוי' כאן צירור של צ' נדדים) מ"מ עיקרו הוא שביחתו והוא מתנה על שביחתו צא' מצ' המקומות העתידין להתצטרף איזה מהן והפח שהניח אינו אלא הכשר שיוכל לקנות שביחה, ומיהו מה שקונה שביחה במקומו לא חשיב קנין דזה מילי דממילא כל זמן שלא עקרו, וצמזרח"ק

דף לו ע"ב גמרא נמרי דמתא. נ"צ ר"ל צמלך דאיכא מצוה לעולם ירון כו' וצמזרח

בגמ': הא במידי דמתא וכו'. וברש"י: צריך הוא לפייס או לצעוק ע"כ. ובהגהות הגאון יעב"ץ ז"ל כתב: ר"ל במלך דאיכא מצוה לעולם ירון וכו' ע"כ. והנה בהקדמת שו"ת כוכבי יצחק הנקראת כבוד מלכים (אות י"ג והלאה) דן בענין המצוה לרוץ לקראת מלך המזכרת בגמ': (ברכות ט' ע"ב) ועוד. ומביא דבירושלמי לא נזכר

החיוב לצאת לקראת מלכים אלא רק דמצוה לראות גדולי המלכות. וציין עוד למבואר בשו"ע (או"ח סי' תט"ו) דאין מערבין אלא לדבר מצוה. ולא נזכר ענין זה של ריצה לקראת מלך. והביא מדברי הגאון היעב"ץ הנ"ל. ומהכתב סופר (או"ח סי' ט"ז) המסתפק אם מותר לכבוד המלכות לצאת ביוהכ"פ שחל בשבת עם ס"ת ברחוב שאינו מעורב. ומתיר בהוראת שעה אם א"א בענין אחר ע"ש.

18. חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף לו עמוד ב

הא במותיב פירקי הא במקרי שמע. ותמיהא לי במקרי שמע אמאי עריק מיניה ומאי מצוה איכא לערוקי מיניה ואין מערבין אלא לדבר מצוה...

19. הגהות היעב"ץ

ע: ושמע: שם במקרי שמע. כ"כ עפרשי"י וכו' דהוק מאד ובערוך פירש במקרי שמע שנה לבקש ממון לפיכך נזרח ממנו. גם כזה יש קצת גמגום כי מה לו נזרח מפניו בשבת שאין היום עת לבקש ממון. וילך לו למחר. וי"ל כזה כי מ"ש יבוא היום לעיר וילעך להכניסו לבית ולערוך שולחן לפניו והוא לא הכין לו ארוחה ובעודתו אינה מספקת לו ולאחר הלכך משתמיט מיניה. אך חכם דמתניתין דמ"ס מיירי דלא אתא בשבת למתא דמטויה מערב ע"ת לזאת וליך אלל הרב לשמוע הורה מפיו. ואינו נריך לכך אם לא לעיר. ולהכניח עירוב כדי ללכת לקראתו ולהביאו לעיר אין כזה מזה:

20. שערים מצויינים בהלכה

ורבנן, זימנין דניחא ליה בחבריה טפי מרבו. כתב רבינו יהונתן, דלפעמים דעת האדם ניחא טפי בחבירו, מפני שאינו בוש לשאול ממנו כל חפצו, יותר מרבו, שהוא בוש ממנו. ואע"פ דתנן במס' אבות (פ"ב מ"ו) ולא הביישן למד, מ"מ כיון דבטבעו כן, לכן רוצה בחבירו, וגם איתא

21. חידושי הרישב"א מסכת עירובין דף לו עמוד ב

אמר רבי יוחנן וכבר בא חכם. פירוש כי בין השמשות כבר בא חכם לאותו צד והיה הדבר מבורר בעצמו בשעת קניית העירוב ובבירור חל העירוב לאלתר לאותו צד אלא שזה לא היה יודע, וכל האי גוונא ליכא למימר ברירה וביאתו של מחר גלויי מלתא בעלמא הוא, וא"ת ולמה ליה לאוקומה בשכבר בא חכם לוקמה כשלא בא חכם כבר ומיירי כשהחכם אי אפשר לו לבא לכל אחד משתי הרוחות אלא או למזרח דוקא או למערב, וי"ל דאיך דנקט עדיפא ליה כי אע"פ (כן) שלדעתו של מערב היה הדבר בדין ברירה שהיה סבור שהיה אפשר לו לבא בין למזרח בין למערב, כיון דבקושטא דמילתא ליכא ברירה שכבר בא חכם לא גזרינן בא אטו לא בא, כנ"ל.

22. דף על הדף עירובין דף לו עמוד ב

בגמ': אין אדם מתנה על שני דברים כאחד אלא אם בא חכם למזרח עירבו למזרח וכו' מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה למזרח ולמערב נמי אין ברירה א"ר יוחנן וכבר בא חכם. בשו"ת שאילות שמואל בחלק הנקרא כלילת שמואל (כללי ה"ב אות כז) והובאו דבריו בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' ד אות ב) ביאר ההגדרה מתי נחשב ברירה ומתי איגלאי מילתא למפרע.

וביאר דכאשר הדבר הוא כבר במציאות ואנו מסתפקים על איזה צד משני אפשרויות הוא ואח"כ נודע על איזה צד הוא, זה נחשב איגלאי מילתא למפרע, שהדבר מתחילה הי' כך, אבל כשהדבר עדיין אינו במציאות, אלא יש שני אפשרויות שיכולות להיות, ואח"כ נהיה באחת האפשרויות זוהי ענין ברירה.

וזה מה דאי' כאן בגמ': דכאשר החכם עדיין לא בא לעיר במציאות אלא עתיד לבא או למזרח או למערב, אז כאשר יתנה בעירובו אם יבא חכם למזרח יהא עירובו למזרח זוהי ענין ברירה. משא"כ היכא שכבר בא החכם לעיר, וכבר נמצא המציאות במזרח או במערב אלא שהוא לא יודע מזה, אז כאשר הוא מתנה בעירובו אם בא חכם למזרח יהא עירובי למזרח זהו ענין של איגלאי מילתא למפרע, עיי"ש...

מבואר מדברי הגמרא דר' יוחנן ס"ל דבעירובין אמרינן אין ברירה, וכן אי' גם בביצה (לו ע"ב) ע"ש... הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל באגרות משה (או"ח ח"א סי' יט) הוכיח ... דהלא ר' יוחנן ס"ל דבעירובין אין ברירה, אף שר' יוחנן ס"ל כר' יוסי לעיל (לה ע"א) דספק עירוב כשר, דהלא לקמן (מו ע"ב) קאמר ר' יוחנן דר"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי וכ"ש ר' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי. הרי דאף דס"ל לר' יוחנן דספק עירוב כשר, אעפ"כ אמרינן אין ברירה, הרי דדין ברירה נאמר גם במקום שהספק כשר בו ע"כ.

וההסבר לזה כתב שם באגרות משה דהוה כך, דאמנם בספק הוה לקולא, אבל מ"מ כשאנו רוצים שהעירוב יחול, אין הכוונה שיחול מחמת הספק, אלא שאין אנו יודעין לאיזה צד יחול העירוב או לאיזה אדם או לאיזה שבת, והרי כשצריך שהעירוב יחול ואין אנו יודעים אי צריך לחול ביום זה, ודאי שאינו גדר ספק כלל אלא רק מטעם ברירה שאח"כ הוברר שהיום הי' צריך העירוב לחול, וע"כ שפיר אף בדבר דרבנן דספקו לקולא שייך גבי' דיני ברירה.

=====

1. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק ב פסוק יג

ובנודע ביהודה [בהקדמה מבנו ד"ה והנה] כתב שחכמי הטבע עמדו על הבחינה שגוף הדם מורכב ממים ושמן וסיד ומלח, ומצאו במופת שאדם שבחיייו היה יותר חריף ובעל שכל יש בו יותר מחלקי מלח:

וזה פירוש בקידושין (כ"ט ע"ב) אם היה בנו זריז וממולח, ורבים לא ידעו לפרש עד שהגיהו בש"ס ממולא במקום ממולח. ולהנ"ל הפשט שיש בו הרבה מחלקי המלח שהוא חריף:

וזה י"ל מה שאמרו בשבת (ד.) ועירובין (ל"ו.) וחולין (י"ב. וקי"ב.) לכי תיכול עלה כורא דמלחא, ולהנ"ל הוא מליצה שלא תוכל להבין כי אם אחר שתאכל כור מלח, שיהיה לך הרבה מחלקי מלח ואז תבין הדבר לאשורו, ועיין מה שכתבתי בזה בפרדס יוסף בא [דף קל"ד ד"ה ואולי]:

2. דף על הדף עירובין דף לו עמוד א

בגמ': ככר זו היום חול ומחר קדש.

הג"ר עקיבא איגר זצ"ל (ח"א סי' קנט) דן בהא דקי"ל דאסור למכור ולהקדיש בשבת, איך הדין במוכר לו חפץ בערב שבת שיחול הקנין בשבת אי שרי, וע"ש שהסיק דגם בכה"ג יש איסור דרבנן.

ועי' בתורת חסד (או"ח סי"ג) שהוכיח מסוגיא דהכא בכה"ג שרי, דהא מבואר דמותר לומר ככר זו היום חול ולמחר קודש, דדוחק לומר דמבע"ל בדיעבד ובעבר על השבות.

וע"ע בשפת אמת (לקמן לט ב) ובשו"ת משברי ים (ס"ח) שהוכיח מהמשנה המובאת לקמן בסמוך דכה"ג לאו בכלל שבות היא, דתנן לגין טבול יום שמלאו מן החבית של מעשר טבל ואמר הרי זה תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימים, ואם אמר עירבו לי בזה לא אמר כלום, ודוחק לומר דהסיפא לא איירי במעשר טבל. (וכבר הוכיח כן הירושלמי פרק מפנין ממשנה זו, ועע"ש). וע"ע באור שמח (הל' שבת פכ"ג הי"ב) ובשו"ת הר צבי (או"ח סי' קכו).